

ÎNSEMNĂRI ARHEOLOGICE

ARHEOLOGIA SPAȚIULUI CARPATO-BALCANIC
ÎN VEACURILE VI—V Î.E.N.

DE

PETRE ALEXANDRESCU

Studiul lui Alexandru Vulpe, *Cercetări arheologice și interpretări istorice privind sec. VII—V î.e.n. în spațiul carpato-danubian*, Memoria Antiquitatis, 2, 1970 (1973), Piatra Neamț, p. 115—213, în versiune bilingvă, germană și română, reprezintă sinteza unor date arheologice și istorice dispersate și contradictorii. Atitudinea pe care a adoptat-o autorul în abordarea unei materii atât de dificile — aici stă poate actualitatea încercării sale — este păstrarea distanței și a rezervei critice față de datele cu care a operat, poziția sa fiind fixată fără echivoc. A.V. își întemeiază sistematizarea informațiilor pe clasarea și cartarea descoperirilor arheologice de care a avut cunoștință pînă în anul 1970. Pe al doilea registru al investigației, A.V. încearcă corelarea informațiilor literare antice cu evidența arheologică.

După o incursiune în etapa finală a Hallstattului mijlociu pe acest spațiu, care în fapt se rezumă la discutarea culturii Basarabi, A.V. trece la examenul intervalului cuprins între secolele VI—V î.e.n. și identifică în spațiul carpato-danubian, 12 grupe culturale.

Trunchiul principal îl constituie grupul Ferigile, cu cele 3 faze ale sale. Deși cronologia internă a fazelor nu este încă omologată, mi se pare interesantă extinderea duratei acestui grup pînă în veacul al III-lea, ca rezultat al săpăturilor de la Tigveni, publicate de A.V. împreună cu Eugenia Popescu în Dacia, N.S. 16, 1972, p. 75 și urm. Ferigile reprezintă la ora actuală singurul grup cultural pe care îl cunoaștem la noi în evoluția lui neîntrerupră, din cadrul etapei de trecere de la prima la a doua vîrstă a fierului. Așa cum pare să reiasă din identificările făcute de A.V., grupul Ferigile ocupă NV Munteniei, NE Olteniei, probabil NV aceleiași regiuni, ținutul deluros al Banatului și poate unele porțiuni din sudul Transilvaniei. Prin poziția sa geografică, grupul Ferigile ne oferă așadar posibilitatea cunoașterii unei regiuni conservatoare, izolată de rapidele

prefaceri din Cîmpia Română. Dacă datarea tîrzie a ultimei faze se va dovedi justă, grupul Ferigile va trebui luat în seamă cu prioritate la cercetarea originii civilizației dacice din Carpații Meridionali.

Regiunile din afara arcului carpat, mă refer la Moldova, Cîmpia-Română și Dobrogea (în afara litoralului pontic), nu oferă însă tot atîtea documente arheologice și, din acest punct începînd, sinteza lui A.V. devine aleatorie. Așa de pildă în Moldova există grupul cetăților de refugiu din zona podișului central și nordic, făcînd parte dintr-un ansamblu cultural care se prelungește către răsărit dincolo de Nistru și chiar dincolo de Bug. Aceste cetăți au fost construite în decursul unei perioade de timp cuprinse între finele veacului al VI-lea și secolele IV—III î.e.n. Materialul descoperit în cursul cercetărilor îndelungate întreprinse de Adrian Florescu la Stîncești și la Cotnari-Cătălina, nu este încă publicat, astfel încît nu sîntem în situația de a putea defini caracterele acestui grup cultural, A.V. semnalează și cîteva morminte dispartate de înhumatie (în număr de 10) care se datează, cu destulă aproximație, în veacul al V-lea. Raportul cultural dintre morminte și grupul de cetăți de refugiu, ale căror necropole nu au fost încă identificate, nu este nici el cunoscut. Totuși A.V. constituie mormintele izolate din Moldova într-un grup cultural distinct atribuit agathyrsilor, pe care îl apropie de grupul de morminte „scitice” din bazinul Mureșului. Există, este drept, în această parte a țării o serie de descoperiri scitice izolate, dar nu sîntem informați asupra condițiilor în care obiectele au fost găsite. Ele dovedesc apartenența provinciei la zona de difuziune a mărfurilor scitice, poate chiar de influență scitică, dar deocamdată nimic mai mult.

În Muntenia evidența descoperirilor este și mai lacunară și ea a fost bine rezumată de A.V. Mormintele sînt rare și cronologia incertă. Numărul obiectelor descoperite izolat este redus. A.V. observă că majoritatea așezărilor fortificate hallstattiene mijlocii sînt abandonate pentru o lungă perioadă și repopulate abia către veacul al II-lea î.e.n. „Golul” de descoperiri din Cîmpia Română corespunde după A.V. unui gol demografic și ca atare el reclamă o explicație istorică. A.V. consideră depopularea ținutului de cîmpie din Muntenia ca o ilustrare a cunoscutului loc din Herodot, V,9 : „Cît privește partea dinspre miazănoapte a acestei țări (= Tracia), nimeni nu ar putea spune cu exactitate ce oameni o locuiesc, căci ținutul de dincolo de Istru se arată a fi pustiu (*eremos*) și de o întindere nesfîrșită. Singurii oameni despre care am putut afla că trăiesc dincolo de Istru sînt neam cu numele de sygini... Acest neam este răspîndit pînă în regiunea eneților, care locuiesc lîngă Adriatica... Tracii spun că ținutul de dincolo de Istru este ocupat de albine și din cauza lor nu se poate pătrunde mai departe. Cei care povestesc așa ceva, după părerea mea, spun lucruri de necrezut, căci se știe că vietățile acestea îndură greu frigul; iar eu sînt de părere că ținuturile de sub constelația Ursei nu pot fi locuite din cauza frigului”.

A.V. consideră așadar că în prima jumătate a veacului al VI-lea sciții pătrund în Cîmpia Română; raidurile lor sînt atît de puternice încît produc „separarea geților de la sud de Dunăre de cei subcarpatici”. Așezările hallstattiene mijlocii din cîmpie sînt părăsite, dezvoltarea culturii Basarabi întreruptă, iar populația se retrage în ținuturile mult mai ferite de la poalele Carpaților, acolo unde astăzi constatăm prezența grupului

Ferigile. Geții vor cobori din nou la cîmpie abia după cîteva secole, atunci cînd ambianța istorică își redobîndește calmul, mai precis, în veacul al II-lea, în perioada de apogeu a civilizației getice. În sprijinul acestei reconstituiri istorice A.V. aduce în discuție un alt pasaj din Herodot, IV,48 : „Istrul, care este cel mai mare dintre toate fluviile pe care le cunoaștem, curge mereu cu același debit. Este cel dintîi fluviu din Sciția venind din spre apus ; el ajunge fluviul cel mai mare, deoarece primește apele mai multor riuri. Printre acelea care îl fac să fie mare sînt cinci mari cursuri de apă care curg prin Sciția : unul numit de sciți Porata, iar de eleni Pyretos, apoi Tiarantos, Araros, Naparis și Ordessos. Cel dintîi dintre aceste riuri este mare și curgînd el dinspre răsărit, își unește apele cu ale Istrului. Al doilea, căruia i se spune Tiarantos, curge mai spre apus, fiind mai mic. Araros, Naparis și Ordessos curg între aceste două riuri, vîrsîndu-se și ele în Istru. Acestea sînt riurile care izvorăsc în Sciția și care îi sporesc apele”. A.V. consideră că prin identificarea ipotetică a riurilor Ordessos și Naparis cu Argeșul și Ialomița, Muntenia făcea parte, în viziunea lui Herodot, din Sciția.

În calea acestei ample reconstituiri mi se pare că stau cîteva dificultăți :

1. Sărăcia urmelor arheologice din veacurile VI—V din Cîmpia Română, între sfîrșitul culturii Basarabi și cel mai vechi orizont Zimnicea, este — la ora actuală — evidentă și este meritul lui A. V. de a ne fi atras atenția asupra acestei situații. Chestiunea care se pune însă este în ce măsură un asemenea gol corespunde unei situații istorice, în ce măsură reflectă un gol demografic. Oare această situație nu trebuie pusă pe seama cercetărilor încă insuficiente și deci a slabei cunoașteri a modului în care s-a produs, nu numai în Cîmpia Română, dar și în alte ținuturi extracarpătice, trecerea la cea de-a doua epocă a fierului, prin intermediul etapei Hallstattului final? Este de observat că harta arheologică a țării este în genere săracă în descoperiri pentru aceleași vreme. O bună parte a Moldovei, așa cum am văzut, este în aceeași situație. Dar mult mai edificator este exemplul Dobrogei. Așa cum arată și A.V., descoperirile din NE Bulgariei și din Dobrogea pentru veacurile VI—V se reduc în fapt la cimitirul de la Dobrina, la orizontul mai vechi de la Ravna și la cîteva morminte izolate de la Pietroșani, Cernavoda, Piatra Frecăței. Așezările și cimitirele de pe litoral, dintre Corbul de Jos și Sarinasuf, țin de teritoriul controlat de Histria și ies din cadrul acestei discuții. Iată-ne deci și aici în fața unui „gol” de descoperiri, care nu reflectă însă un „gol” demografic. Texte antice binecunoscute semnalează aici o serie de populații, printre care geții erau cei mai importanți. Starea deficitară a izvoarelor arheologice din Dobrogea ne îndeamnă la prudență și la constatarea că atît aici cît și în alte ținuturi extracarpătice stadiul prezent al cercetării arheologiei veacurilor VI—V nu este încă pregătît unei interpretări istorice.

2. Încetarea locuirii în așezările de tip Basarabi din Cîmpia Română nu poate fi pusă pe seama raidurilor scitice, atît timp cît nu se constată în alte regiuni, ferite de asemenea incursiuni, continuarea evoluției acestei culturi. Pe de altă parte, dovezile arheologice ale prezenței sciților în Muntenia sînt, așa cum a demonstrat-o Ion Nestor încă de acum aproape 40 de ani, mult prea firave. Mai mult chiar : nu se poate admite prezența

lor încă de la începutul veacului al VI-lea, devreme ce documente scitice atât de timpurii sînt aici absente, și rare chiar și în Nordul pontic.

3. În ceea ce privește interpretarea primului dintre cele două texte invocate din Herodot (V, 9), trebuie ținut seamă de faptul că povestirea sa este încărcată de informații fabuloase, suspecte chiar pentru „părintele istoriei”. Lipsa unor repere geografice exprimate în text face conjecturală încercarea de localizare a aceluia *eremos*. Este de observat de altfel că „pustiul” de la nordul Dunării este menționat în legătură cu acea populație enigmatică a syginilor, situați ei înșiși undeva pe malul stîng al Dunării Mijlocii.

4. Cel de-al doilea pasaj din Herodot (IV, 48) prezintă serioase dificultăți de localizare a celor trei riuri Araros, Naparis și Ordessos. Oricare ar fi soluțiile propuse, situarea lor între Prut și Siret este inacceptabilă și reflectă cunoștințele foarte vagi pe care Herodot le avea asupra geografiei ținuturilor de la apus de Prut. De aceea cu greu poate fi dedusă din acest pasaj apartenența Cîmpiei Române la Scitia.

În concluzie se poate spune că la ora actuală sîntem în situația de a aștepta de la cercetările arheologice viitoare clarificarea, *în termeni mai întîi arheologici*, a caracterului Hallstattului tîrziu din zonele extracarpate, poate pe direcțiile care se întrevăd deja din studiul grupelor Ferigile-Bîrsești.

În ceea ce privește Dobrogea, aș vrea să atrag atenția asupra unor elemente noi care au intervenit în discuție, după încheierea redactării studiului lui A. V. S. Morintz a identificat recent, în cuprinsul materialului ceramic descoperit la Histria, o ceramică de tip Babadag III. Cel mai caracteristic dintre fragmente provine dintr-un vas pîntecos din argilă lustruită, cu coaste orizontale pe gît, scos la lumină de către Suzana Dimitriu în sectorul X NV, în 1958, în cuprinsul celui mai vechi nivel arhaic de pe platou, datat către sfîrșitul veacului al VII-lea și începutul celui de-al VI-lea. S. Morintz consideră că prezența acestor fragmente, în condiții stratigrafice asigurate, confirmă ipoteza potrivit căreia ultima fază a culturii Babadag cuprinde în întregime veacul al VII-lea. În același timp, S. Morintz crede că identificarea, mai demult, tot la Histria, a unui fragment ceramic de tip Basarabi confirmă presupunerea coexistenței ultimei faze Babadag cu cultura Basarabi, în condițiile departării spațiului de la Dunărea de jos.

Este locul de a cita aici, în aceeași ordine de idei, cercetările întreprinse de Maria Coja, publicate în BML, 1972, 2, p. 33 urm. Autoarea a identificat în cuprinsul așezării de la Capul Doloșman un strat aparținînd fazei III a culturii Babadag, în care a surprins două bordeie și cîteva fragmente ceramice caracteristice. Acest strat „se îngemănează cu ceramica greacă arhaică — scrie Maria Coja — fără a putea stabili stratigrafic dacă între ele este un raport de succesiune”. Deși în secțiunile practicate în așezare nu s-a putut surprinde cel mai vechi nivel grecesc, descoperirea la suprafață a unui fragment de bol „rodian” decorat cu păsări, a cărui datare nu poate coborî mai jos de începutul veacului al VI-lea, reprezintă un prim indiciu pentru vechimea așezării grecești.

Noile descoperiri deschid acum înaintea noastră posibilitatea cercetării nivelului precolonial din ținuturile litoralului pontic și în același timp ne vor permite stabilirea unui punct de reper cronologic fix privind data de sfârșit a Hallstattului mijlociu în Dobrogea.

Revenind la studiul care ne reține atenția, trebuie să subliniem faptul că el reprezintă și rodul unui efort de fixare al unui cadru cronologic și de identificare a unor puncte de reper pentru datarea absolută a descoperirilor arheologice din cuprinsul perioadei veacurilor VI—V. În speță, este vorba de punerea în valoare a contextelor cuprinzând obiecte de import grecesc.

Unul dintre cele mai prețioase este cimitirul de la Dobrina. A. V. utilizează această necropolă nu numai pentru paralelizarea descoperirilor din Bulgaria de NE și din Dobrogea, ci chiar la stabilirea cronologiei unor grupe culturale mai îndepărtate, ca de pildă cimitirul de la Ferigile.

După cum se știe, cronologia relativă de la Ferigile se întemeiază pe citirea stratigrafiei orizontale a cimitirului tumular în sensul : faza I → faza II → faza III. Autorul consideră drept posibilă și citirea : faza II → faza I → faza III, pe care o dă însă ca mai puțin probabilă, enumerând o serie de argumente, printre care figurează și analogia dintre faza II Ferigile și cimitirul de la Dobrina. Cum în interpretarea lui A. V. Dobrina se datează, prin mormintele cu ceramică greacă, „în secolul V (probabil către jumătatea lui)” cronologia absolută și relativă a necropolei de la Ferigile este următoarea : faza I 550 — după 500, faza II după 500 — după 450, faza III sec. IV—III. Iată așadar importanța cimitirului de la Dobrina, nu numai pentru cronologia monumentelor arheologice din Bulgaria de NE și din Dobrogea, dar și pentru un spațiu mult mai larg atingând zonele subcarpatice ale Munteniei și Olteniei.

În necropola de la Dobrina se află două morminte în al căror inventar funerar sînt vase grecești : mormîntul 2 din tumulul 5, și tumulul 23. Vom începe cu discutarea ultimului dintre ele. Tumulul 23, situat excentric față de grupul unitar al celorlalți tumuli, cuprinde : doi lekythoi grecești, o strachină cu buza răsfrîntă în afară lucrată la roată, 5 fibule tracice, o cute de piatră și un cuțitaș de fier (Izvestija-Varna, 1965, pl. 8/35, 9/36—37, 10/40 și 41, 14/48, 15/23). Datarea inventarului funerar nu pune probleme grele. Unul dintre cei doi lekythoi (pl. 9/36), acoperit cu firnis negru-brun pe jumătatea sa superioară, se datează către sfîrșitul veacului al IV-lea sau începutul celui următor. Celelalte obiecte ale inventarului funerar nu contrazic această datare, inclusiv cele 5 fibule tracice. Este deci presupus că acest tumul, așa cum indică și poziția sa excentrică, nu făcea parte din restul necropolei, fiind de dată mai recentă, cum presupune și A.V.

Singurul reper cronologic din cuprinsul necropolei de la Dobrina rămîne deci mormîntul 2 din tumulul 5, în care se găseau : o oinochoe greacă orientală cu toartă bifidă, angobă albă și decor în benzi, o strachină cu buza ușor răsfrîntă către interior lucrată la roată din argilă cenușie și o căniță cu toartă supraînălțată lucrată la roată din argilă cenușie (pl. 3/10, 12). Primul dintre vase, oinochoe, se încadrează în seria vaselor de uz curent aduse din unul dintre centrele Greciei Asiatice și se datează în veacul al VI-lea. Cănița cu toartă supraînălțată reprezintă o formă

care a fost larg răspândită în lumea traco-getică. Așa cum arătam într-un studiu recent, *Dacia*, 16, 1972, p. 117—118, forma ca atare, lucrată la roată și arsă reducător, pare a fi originară din Eolia, regiunea situată în partea de nord a litoralului egeic al Anatoliei. Acolo se producea categoria de ceramică uzuală cunoscută sub numele de *bucchero eolian*. Împreună cu alte forme ceramice din aceeași categorie, cănița cu toartă supraînălțată a fost difuzată în coloniile grecești de pe coasta apuseană a Mării Negre, probabil prin intermediul unor orașe nord-ioniene ca Phocea. Este de subliniat faptul că vasul care ne reține atenția se întâlnește numai în orașele vestpontice și în ținuturile influențate sau controlate de ele (cel mai nordic punct este așezarea de la Sarinasuf; prezența acestui vas la Olbia nu mi se pare sigură, iar cele două exemplare publicate de S. I. Kapoșina, *MIA*, 50, 1956, p. 171, fig. 14/1—2, nu se încadrează în această serie). Vasul este absent în Grecia propriu-zisă și în celelalte colonii mediteraneene. Din orașele vestpontice cănița cu toartă supraînălțată a fost masiv difuzată și imitată în mediul tracic. Succesul acestei forme se explică probabil prin asemănarea cu cănița hallstattiană cu toartă supraînălțată, ale cărei tradiții urcă pînă în epoca Bronzului târziu (de pildă Ferigile, grupa III). Din zona traco-getică această formă a ajuns atît de departe ca în grupul Vekerzug (explicația dată de M. Pârduez, potrivit căreia acest vas a fost imitat după ceramica olbiană nu mi se pare plauzibilă, devreme ce Olbia nu a produs această formă). Cît privește încadrarea cronologică, reamintesc că la Histria cănița cu toartă supraînălțată, produsă și de către atelierele locale histriene, apare numai în straturile veacului al VI-lea (cele două vase descoperite de Vlad Zirra în necropola din Istria-sat, *Materiale*, 9, 1970, p. 214—215, fig. 29, nu pot fi datate cu exactitate, fiind descoperiri izolate). Cîteva exemplare descoperite la Sarinasuf provin din contexte din a doua jumătate a veacului al VI-lea și începutul celui următor. Piesa de la Dobrina poate fi deci un produs grecesc din atelierele de la Odessos. Evident rămîne deschisă posibilitatea ca ea să fi fost lucrată chiar de către tracii aflați sub influența odessitană, dar aceasta depinde de data începutului producției ceramicii lor la roată, încă incert.

Ultimul vas din același mormînt, strachina cu buza răsfrîntă către interior, reprezintă de asemenea o formă des întilnită în cetățile vestpontice, încă de la începutul veacului al VI-lea, înainte de a fi fost produsă de către atelierele traco-getice. Circulația formei este însă îndelungată.

Revenind la datarea mormîntului 2 din tumulul 5 de la Dobrina, cred că nu există temei de a respinge indicația cronologică oferită de oinochoe, singurul vas a cărui încadrare cronologică este mai strînsă, cu atît mai mult cu cît celelalte piese ale inventarului funerar nu contrazic această datare.

Dacă anulăm valabilitatea de reper cronologic al tumulului 23, considerîndu-l — așa cum am încercat să arăt mai sus — dezlegat cronologic și topografic de ansamblul necropolei, argumentul propus de A. V. în favoarea coborîrii datării cimitirului de la Dobrina, către mijlocul veacului al V-lea, cade. Desigur îi rămîne lui A. V. sarcina de a judeca argumentele prezentate mai sus, cu atît mai mult cu cît această necropolă

posedă în fapt *un singur* obiect de import susceptibil de a oferi un reper cronologic cert.

Așa cum arătam înainte, studiul lui A. V. reprezintă, printre altele, și rodul unei munci de identificare, cartare și selecție ale obiectelor de import grecesc. Iată deci din nou în discuție o chestiune, aceea a importurilor grecești, a cărei importanță o subliniam de curând cititorilor Studiilor Clasice (12, 1970 și 14, 1972, la rubrica „Insemnări arheologice”).

Spațiul examinat de A. V. este parcurs în veacurile VI—V de două drumuri comerciale principale care îl legau de lumea grecească. Asupra unuia dintre ele — calea Adriaticii, fie direct prin lumea iliră, fie de-a lungul văii Vardarului — a atras atenția, încă acum mai bine de două decenii, J. G. Szilágyi. Pe acest drum a ajuns pînă în cîmpia Tisei splendida hydrie de bronz de la Ártánd (nota noastră din Studii Clasice, 8, 1966, p. 207 și urm.). Al doilea drum este acela al cetăților pontice. Asupra difuziunii mărfurilor grecești prin intermediul acestora am mai avut prilejul să comunic cîteva observații pe marginea unei lucrări sovietice (Studii Clasice, 14, 1972, p. 165 și urm.).

Constatăm două mari regiuni de concentrare a mărfii grecești, una în Bulgaria centrală, cealaltă în Ucraina. Cele mai vechi importuri elene sînt semnalate în Ucraina încă din ultimul sfert al veacului al VII-lea; începînd cu sfîrșitul veacului al VI-lea ele se diversifică în aceeași regiune considerabil (amfore, ceramică de lux și de uz curent, piese metalice, vase de bronz și de argint, oglinzi, coifuri, cnemide, bijuterii etc.), concentrîndu-se în bazinul mijlociu al Niprului, la circa 200 km depărtare de coasta Mării Negre. În centrul Bulgariei, în ținutul dintre munții Balcani și Rodope, se afla un alt focar polarizator de obiecte de import grecesc. Necropolele princiare odrise au livrat numeroase și variate piese, datate în cuprinsul secolului al V-lea î.e.n.

În raport cu aceste zone de concentrare a importurilor grecești, iliro-panonică, scitică și odrisă, spațiul carpato-balcanic apare afectat numai periferic de mișcarea mărfurilor elene. Din studiul lui A. V. reiese destul de clar penuria de importuri grecești pe teritoriul țării noastre, în veacurile VI—V. Constatăm doar o infiltrare a acestora, poate și a influenței elene, pe o fișie a litoralului pontic și o zonă încă nedeterminată din preajma limanului Nistrului: este spațiul de expansiune economică a Histriei. Probabil că prin intermediul acestor fișii litorale, pe Dunăre, pe Siret, pe Nistru, cîteva obiecte, în special amfore, pătrund în interiorul continental, către centrul și nordul Moldovei, fără a se semnală nicăieri o concentrare a lor.

Cauza acestui fenomen trebuie căutată atît în situația istorică-politică a triburilor din spațiul carpatic-balcanic, dar poate și în aceea a celor două cetăți grecești, care, la data aceea, ar fi putut juca rolul pe care Olbia și Apollonia și-l asunaseră pentru Ucraina și Tracia Centrală: mă refer la Histria și Odessos. Despre prima dintre ele știm, în urma săpăturilor arheologice, că înregistra, tocmai în veacurile VI—V, o dezvoltare vertiginoasă, exercitînd o acțiune economică eficace asupra teritoriului imediat învecinat, cît și pe coasta de NV a Mării Negre. Nu înregistram însă o pătrundere adîncă a mărfurilor histriene sau transmise de

Histria în interiorul continental. La Odessos, ale cărei straturi din veacurile VI—V nu au fost încă explorate, puterea de pătrundere a mărfurilor grecești în mediul indigen pare să fi fost mult mai mică decât a Histriei, dacă judecăm după descoperirile de la Ravna, situată la numai 13 km depărtare de cetate (o distanță mai mică decât aceea dintre Tariverde și Histria), unde necropola recent cercetată, de caracter tracic, nu a livrat nici un obiect de import grecesc; tot așa și în necropola de la Dobrina, mai veche și ceva mai îndepărtată decât Ravna, unde obiectele grecești sînt în număr neglijabil.

Traducerea evidenței arheologice în termeni istorici nu poate fi dată deocamdată. Este vorba de un „baraj” opus grecilor de către formațiunile tribale autohtone sau poate mai degrabă înregistrăm, pe această cale, lipsa unor asemenea formațiuni politice, capabile de a dezvolta relații cu coloniștii greci? Indiferent de răspunsul la această întrebare, se poate afirma că spațiul carpato-balcanic dezvoltă istoria sa în veacurile VI—V în forme tradiționale de caracter hallstattian, neafectat de importurile și desigur de influența greacă. Masiva penetrație elenă, atît în interiorul Dobrogei, cît și dincolo de Dunăre, se produce abia în cursul veacului al IV-lea. La acea dată însă civilizația getică își precizase configurația. Abia acum se ivesc, în stabilirea raporturilor greco-indigene, „partenerii” la mare distanță.